

Közlemények a kolozsvári F. J. tud.-egyetem általános növénytani intézetéből.

Igazgató: Dr. Richter Aladár, egyet. ny. r. tanár.

Írta: Györffy István, intézeti demonstrator.

I.

Magyar növénynevek.*

A magyar növénynevek gyűjtése tekintetében *Diószegi-Fazekas* óta — sajnos — eddig még nem sok történt; sok növénynek jó magyaros nevét még nem tudjuk; használjuk sokszor kénytelenségből a gyártott neveket. A tankönyvekben, szótárakban, nyelvészeti munkákban és egyébütt szereplő neveket kétkedve fogadjuk, mert sok közöttük a megbízhatatlan, már azért is, mert a botanikában többnyire járatlan szerzők az illető növényeket nem jól, vagy éppen nem ismerik.

Úgy gondoltam, nem végzek felesleges munkát, ha *Richter* Aladár egyetemi tanár buzdítására és a részéről előmozdított sok kirándulásaim révén a növények magyar neveinek rendszeres gyűjtésére vállalkozom és csakis a hitelt érdemlő források, illetőleg adatok felhasználásával közlöm a növényneveket azokról a vidékekről, ahol időnként megfordultam. Magyar növénynevek gyűjtése, ha valahl, úgy Erdélyben van megnehezítve, ahol a magyarság az oláhok lakta szép kies területet csak oázis-szerű foltokként lakja. Annál értékesebb lehet tehát az e helyeken használatos magyar növénynevek gyűjtése.

* A növénytani szakosztálynak 1902. évi október 8-iki ülésén előterjesztette Fialowski Lajos. Megjelent a «Növénytani közlemények» II. köt. 1. füzetében, valamint különnyomatban is.

A mennyit eddig részint a magam gyűjtése, részint ismerőseim szives és kellő kritikával fogadott közlése révén összegyűjthettem, a következőkben foglalom össze, a könnyebb felhasználhatóságra való tekintettel, betű sorrendben:

1. *Achillea Millefolium* L.: egérfarkú-fű (Torda; Szucsák,¹ Kolozs-m.), egérfarkkóró virág (Debreczen)². *Aconitum Napellus* L.: oroszlánszáj (Szucsák, Kolozs-m.), kék sarkantyú (Fotos, Háromszék-m.). *Adonis vernalis* L.: pap-tök (Szucsák, Kolozs-m.), sárga leány kökörösín (Borsa, Kolozs-m.). *Ajuga reptans* L.: vad buszsziók (Kis-Kapus, Kolozs-m.).

5. *Anemone nemorosa* L.: fehér kakukvirág (Marosszék), fehér nyíralja (Fotos, Háromszék-m.), kakukvirág (Kis-Kapus, Kolozs-m.). *Anemone patens* Koch.: harangvirág (Harmadvölgy, Kolozsvár vid.). *Aquilegia vulgaris* L.: galambvirág (Fotos, Háromszék-m.). *Asarum europacum* L.: úti-lapu (Fotos, Háromszék-m.). *Aspidium Filix Mas Sw.*: ördögborda (Kis-Kapus, Kolozs-m.; Fotos, Háromszék-m.; Kőrispatak, Udvarhely-m.).

10. *Atropa Belladonna* L.: bölénymag v. matraguna (Veszprém). *Bellis perennis* L.: boglár (Szucsák, Kolozs-m.; Kis-Kapus, Kolozs-m.). *Berberis vulgaris* L.: leánysóska (Veszprém). *Briza media* L.: rezgő-fű (Fotos, Háromszék-m.). *Caltha palustris* L.: sárga virág (Kis-Kapus, Kolozs-m.), békavirág (Kolozsvár; Szucsák, Kolozs-m.).

15. *Capsella Bursa pastoris* L.: élek-halok (Nagy-Károly). *Cardamine pratensis* L.: kásavirág (Kis-Kapus, Kolozs-m.). *Chrysanthemum sp.*: pap kiszúrom szemedet (Fotos, Háromszék-m.). *Convallaria majalis* L.: Szent-Györgyvirág (Veszprém). *Corydalis solida Sw.*: kakas mandikó (Szucsák, Kolozs-m.; Torda; Bethlen, Szolnok-D.-m.), bárányvirág (Zilah), borsóvirág (Marosszék, Maros-T.-m.).

20. *Cuscuta europaea* L.: herefene (Fotos, Háromszék-m.). *Cystisus sp.*: mezei bognár (Kis-Kapus, Kolozs-m.). *Daphne Mezereum* L.: vad boroszlány (Fotos, Háromszék). *Datura Stramo-*

¹ Leveleit összetörve és szalonna közé téve sebre rakják, mert gyorsan gyógyít (Szepes-Bélán is).

² Köhögés ellen, teának főzik.

nium L.: csattantó virág (Kőrispatak, Maros-T.-m.; Fotos, Háromszék-m.), tövisdisznó (Fotos, Háromszék). *Delphinium Consolida* L.: sarkantyúvirág (Szászrégen; Kőrispatak, Maros-T.-m.).

25. *Dianthus Carthusianorum* L.: fecskevirág (Fotos, Háromszék-m.). *Sterilis Equisetum*: csikófarok (Magy.-Ujfalu, Ördög-Keresztúr, általában a Borsa-patak mentén.). *Erythronium dens Canis* L.: piros kankósi (Marosszék, Maros-T.-m.), kakas mándikó (Fotos, Háromszék-m.). *Euphorbia anygdaloides* L.: kígyófü (Köszvényes, Maros-T.-m.). *Fritillaria imperialis* L.: császárszakáll (Túrkeve, J.-N.-K.-Szolnok-m.).

30. *Fritillaria tenella* MB.: mezei kisasszony papucs-virág (M.-Győr-Vásárhely.). *Galanthus nivalis* L.: fehér kankósi (Marosszék, Maros-T.-m.). *Galium cruciatum* L.: mezei jázsmín (Kis-Kapus, Kolozs-m.). *Geranium* sp.: pörögj, pörögj Istenkasza (Veszprém.). *Glechoma hederacea* L.: pokolvarfű (Fintaháza, Maros-T.-m.), kerek nádráfű (Kis-Kapus, Kolozs-m.).

35. *Helleborus purpurascens* L.: papmonya (Székely-Keresztúr; S.-Szt.-György; Fotos, Háromszék-m.), *Hepatica triloba* DC.: bokor alatt kuczorgó (Toroczkó). *Hyosciamus niger* L.: bilin (Torda), bölöny (Kis-Kapus, Kolozs-m.). *Hypericum perforatum* L.: vérfű (Kis-Kapus, Kolozs-m.). *Impatiens Nolitangere* L.: fájtlinka (Abauj-T.-m.), sárga ibolya (Debreczen).

40. *Funcus* sp.: csirikló (Fotos, Háromszék-m.). *Lamium album* L. és *L. purpureum* L.: peregtető¹ (Fotos, Háromszék-m.). *Linaria vulgaris* L.: tátogató (Kis-Kapus, Kolozs-m.). *Lycium europaeum* L.: sem fű, sem fa (Veszprém). *Majanthemum bifolium* DC.: vad gyöngyvirág (Fotos, Háromszék-m.).

45. *Muscari racemosum* Mill.: kigyóvirág (Veszprém), Györgyike, Szent-György-virág (Nyíregyháza), kigyóhagyma (H.-Mező-Vásárhely), mezei jáczint (Köszvényes, Maros-T.-m.), kék gyöngyvirág (Nyíregyháza; Fotos, Háromszék-m.). *Narcissus* sp.: fehér kankósi (Köszvényes, Maros-T.-m.); paczkona havadi, ha telt virágú: csokros havadi (Fotos, Háromszék-m.). *Orchis Morio* L.:

¹ Kis gyermekek egy ízt levágnak, melynek két végén csak két-két virág marad, azután kis fácskát szúrnak át rajta és ha fűvják, pereg; többnyire a fehérvirágút használják erre a célra.

túró-virág (Maros-Vásárhely), bozsor (M.-Gyerő-Vásárhely). *Orchis* sp.: passzapurdé (Fotos, Háromszék-m.), baszapurdé (S.-Szt.-György). *Ornithogalum* sp.: csillagvirág (Fotos, Háromszék-megye).

50. *Orobus vernus* L.: pipizsoly (Kis-Kapus, Kolozs-m.). *Padus vulgaris* Host.: májusfa (Kolozsvár), zsidócserezsnye (Arad), vadescserezsnye (Fotos, Háromszék-m.). *Pelargonium zonale* L.: Bűdös Lizi (Fotos, Háromszék-m.). *Polygonatum multiflorum* All.: kakastarój (Fotos, Háromszék-m.). *Primula veris*: Szent-Györgyvirág (Szucsák, Kolozs-m.). Szent-Györgyike (Kolozsvár.), kása-virág (Székely-Udvarhely; Marosszék, Maros-T.-m.; Fotos, Háromszék-m.).

55. *Pulmonaria officinalis* L.: darázs-virág (Köszvényes, Maros-T.-m.), méhvirág (Fotos, Háromszék-m.), dongóvirág (Kis-Kapus, Kolozs-m.), *Pulsatilla vulgaris*: tik-döglesztő (Veszprém). *Ranunculus Ficaria* L.: aranyyal versengő, arany saláta, arany versengő (Kolozsvár, Székely-Udvarhely), galambbegy-saláta, versengő saláta, (Székely-Keresztur), kakuk- vagy kerek-saláta (Zilah), papsaláta (Kis-Kapus, Kolozs-m.), Szent-György-saláta (Fotos, Háromszék-m.). *Rosa canina* L. termése: bicske (Veszprém), seggvakares (Nagy-Károly), seggvakaró (Kolozsvár). *Rubus Idaeus* L.: himpér (Veszprém).

60. *Sambucus nigra* L.: borza (Zilah, Torda-m.), herbatea-virág (Fotos, Háromszék-m.). *Sambucus nigra* termése: csete (Veszprém). *Solanum tuberosum* L.: bolyóka (Kis-Kapus, Kolozs-megye). *Sonchus oleraceus* L.: disznókáposzta (Fotos, Háromszék-megye). *Stellaria Holostea* L.: mezei szegfű (Kis-Kapus, Kolozs-megye). *Stellaria media* L.: pipehúr (Szucsák, Kis-Kapus, Kolozs-megye).

65. *Symphoricarpus racemosus*: zsidócserezsnye (Veszprém). *Symphytum officinale* L.: cigánypicsa (Arad). *Symphytum tuberosum* L.: méh-virág (M.-Gyerő-Vásárhely). *Taraxacum officinale* L.: kutyatej (Veszprém), cikória (Fotos, Háromszék-m.), pipevirág (Kőrispatak, Udvarhely-m.), békavirág (Zilah, N.-Károly, Kolozsvár, Kis-Kapus), pimpó (F.-Méra, Abaúj-T.-m.). *Tilia*: zádogfa-virág (Fotos, Háromszék-megye).

70. *Tragopogon pratensis* L.: bakszaka (Fotos, Háromszék-

mege.). *Trifolium sp.*: bornyúvirág (Fotos, Háromszék-megye.).
Tussilago Farfara L.: marti lapu¹ (Torda, Kolozsvár, Bethlen, Szucsák.), tyúkvirág vagy marti lapu (Fotos, Háromszék-megye.).
Typha angustifolia L.: nádi botyikó vagy botikó (Fotos, Háromszék-m., *Veratrum nigrum L.*: tyúkbolondító (Bethlen, Szolnok-Doboka-megye.), zászpa (Kis-Kapus, Kolozs-megye.).

75. *Verbascum Thapsus L.*: sárga kököröcsin (Debreczen.).
Viscum album L.: enyves bogyó (Veszprém.), lép (Nagy-Károly.).
Viola tricolor v. hortensis: árvácska, papszakáll (Nagy-Károly), császárszakáll (Szucsák, Kolozs-m.; Fotos, Háromszék-m.).

II.

Népies magyar növénynevek.²

Minden magyar vidéknek meg van a maga jellegzetes szójárása, szokása. Ezeknek megfigyelése, összegyűjtése s feljegyzése mindig háládatos dolog, tehát a növények magyar elnevezéseit illetőleg is, mert éppen e tekintetben még felette hiányosak a rendelkezésre álló adatok. Úgy gondolom, nem lesz felesleges, ha egynehány újabb feljegyzett növény egypár vidéken használt elnevezését itt közzéteszem.

Ez alkalommal kedves kötelességemnek tartom, hogy e helyen nyilvános köszönetet mondjak azoknak a jó ismerőseimnek, kik e munkámban támogattak.

Újabb feljegyzések birtokában adataimat majd ismét közzéteszem, mert táplál az a remény, hogy szerény adataimmal talán én is hozzájárulok annyira amennyire nemzeti nagy kincsünk sok részében kevésbé ismert halmazának összehordása nehéz munkájában.

Újabb adataim a következők:

1. *Achillea Millefolium*: cziczfark (Erdőhegy, Arad-m.),

¹ Levele összevágva szélteben-hosszában, mint káposzta, ismert eledel.

² Felolvasta a szerző az Erd. Múz. Egylet 1902. decz. hó 5-én tartott természettudományi szakülésén.

egérfű (Magyar Bács, Kolozs-m.). *Artemisia vulgaris*: fekete üröm (Magyar Bács, Kolozs-m.). *Asperula cynanchica*: bor-virág (Magyar Bács, Kolozs-m.). *Bidens tripartita*: farkasfog, katikafonál (Fotos, Háromszék-megye.).

5. *Carduus acanthoides*: tüvis virág (Magyar Bács, Kolozs-megye.), csipke (Csík-Gyimes.). *Chelidonium majus*: vérre járó (Fotos, Háromszék-m.). *Chenopodium album*: bodor paréj (Sövényháza, Csongrád-m.), mezei laboda (Maros-Újvár.). *Chenopodium Bonus Henricus*: czigány paréj (Sövényháza, Csongrád-megye.). *Chrysanthemum inodorum*: kutyakapor (Fotos, Háromszék-m.).

10. *Chrysanthemum Leucanthemum*: fehér virág (Magyar Bács, Kolozs-m.), papvirág (Csík-Gyimes.). *Cichorium Intybus*: csattogó fű (Sövényháza, Csongrád-m.). *Cirsium Erysithales*: medve saláta (Csík-Gyimes.). *Convolvulus arvensis*: folyófü (Erdőhegy, Arad-m.), jövötén virág (Magyar Bács, Kolozs-m.), szulák (Fotos, Háromszék-m.). *Coronilla varia*: vadborsó virág (Erdőhegy, Arad-megye; Szucsák, Kolozs-m.), unalom virág (Magyar Bács, Kolozs-m.).

15. *Cuscuta europaea*: herefene, Aranka (Fotos, Háromszék-megye.). *Daucus Carota*: lányok szégyene (Fotos, Háromszék-m.). *Delphinium Consolida*: dali sarkantyú (Maros-Újvár), szárnyas virág (Magyar Bács, Kolozs-m.), szarkaláb (Erdőhegy, Arad-m.), töcsér virág (Csík-Gyimes.). *Dianthus Carthusianorum*: fecske virág (Szucsák, Kolozs-m.). *Dipsacus silvestris*: tövis burjány (Magyar Bács, Kolozs-m.).

20. *Echium vulgare*: vad tátogató (Erdőhegy, Arad-m.), recze virág (Magyar Bács, Kolozs-m.). *Elszáradt fű szálak*: imola szál (Csík-Gyimes.). *Equisetumok sterilis ind.*: lú-fark (Magyar Bács, Kolozs-m.), taraszok (Erdőhegy, Arad m.). *Eryngium campestre*: forgó fű (Sövényháza, Csongrád-m.). *Euphorbia Cyparissias*: kutyatej virág (Erdőhegy, Arad-m.).

25 *Euonymus europaeus*: papsapka (Sövényháza, Csongrád-megye.). *Fragaria vesca*: eper lapi (Csík-Gyimes.). *Galeopsis versicolor*: sikkattyú virág (Csík-Gyimes.). *Galium verum*: ragadály (Fotos, Háromszék-m.). *Geranium pratense*: gerebenfű virág (Fotos, Háromszék-m.).

30. *Helianthemum vulgare*: csombor virág (Csík-Gyimes.). *Lamium album*: üvegszárúfű (Fotos, Háromszék-m.). *Lathyrus tuberosus*: mogoró virág (Erdőhegy, Kis Jenő, Arad-m.), kurva

virág (Magyar Bács, Kolozs-m.). *Linaria vulgaris*: tátogató, v. sárga sarkantyú (Fotos, Háromszék-m.). *Lotus corniculatus*: apró vadluczerna virág (Magyar Bács, Kolozs-m.), sárga vadhere virág (Erdőhegy, Arad-m.).

35. *Malva silvestris*: madár kalács, Máté pogácsa, papsajt (Fotos, Háromszék-m.). *Matricaria Chamomilla*: szék virág (Fotos, Háromszék-m.). *Melilotus officinalis*: dohány virág (Magyar Bács, Kolozs-m.). *Mentha aquatica*: bors minta (Fotos, Háromszék-m.). *Papaver Rhoeas*: mezei mák virág (Maros-Újvár).

40. *Plantago lanceolata*: bárány-nyelv (Maros-Újvár). *Plantago major*: hazug lapu (Magyar Bács, Kolozs-m.), szerelem lapi (Csík-Gyimes). *Prunella vulgaris*: vad bussziók (Fotos, Háromszék-m.). *Quercus*: csere-fa (Csík-Gyimes). *Rosa canina*: seggvakaró (Csík-Gyimes).

45. *Salvia nemorosa*: buszolyók (Erdőhegy, Arad-m.), méhfű virág (Magyar Bács, Kolozs-m.). *Salvia verticillata*: macskaláb (Csík-Gyimes). *Sambucus nigra*: borza (Maros-Újvár). *Sempervivum tectorum*: fülbeeresztő fű (Sövényháza, Csongrád-m.). *Solanum Dulcamara*: Szent Ilona fű (Magyar Bács, Kolozs-m.), farkas virág (Erdőhegy, Arad-m.).

50. *Solanum nigrum*: kutyagolyó (Sövényháza, Csongrád-m.). *Sonchus oleraceus*: disznyó saláta (Csík-Gyimes). *Stachys germanica*: mezei fodormenta (Maros-Újvár). *Symphytum officinale*: fekete nadály (Magyar Bács, Kolozs-m.). *Taraxacum officinale*: halott virág (Magyar Bács, Kolozs-m.), liba rózsa, liba virág (Erdőhegy, Arad-m.), czikória (Csík-Gyimes).

55. *Tetragonolobus siliquosus*: oroszlánszáj (Maros-Újvár). *Teucrium montanum*: nyári virág (Magyar Bács, Kolozs-m.). *Thlaspi arvense*: lencsefű (Fotos, Háromszék-m.). *Thymus Serpyllum*: vadhere virág (Erdőhegy, Arad-m.). *Tragopogon pratense*: bakszaka (Fotos, Háromszék-m.; Csík-Gyimes).

60. *Trifolium pratense*: csukor virág (Magyar Bács, Kolozs-megye). *Tussilago Farfara*: marti lapu (Maros-Újvár; Magyar Bács, Kolozs-m.), mocsár virág (Csík-Gyimes). *Urtica urens*: árva csihány (Csík-Gyimes). *Veratrum nigrum*: ászpa (Csík-Gyimes). *Veronica hederifolia*: pipehúr (Fotos, Háromszék m.).